G. Drewes

Atjèhse douanetarieven in het begin van de vorige eeuw

In: Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde 119 (1963), no: 4, Leiden, 406-411

This PDF-file was downloaded from <http://www.kitlv-journals.nl>

ATJÈHSE DOUANETARIEVEN IN HET BEGIN VAN DE VORIGE EEUW

In het Rijksmuseum voor Volkenkunde te Leiden bevindt zich een blad papier, groot 335 bij 235 mm., aan de ene zijde gemerkt 163 no. 48 b, aan de andere zijde op een opgeplakt etiketje het merk SA 65 b vertonend. Het vel is over de breedte in vieren gevouwen, op de vouwen doorgesleten en over het geheel sterk gehavend.

Aan de met het etiketje gemerkte kant vertoont het 30 regels Maleis in Arabisch schrift. Vijftien daarvan zijn niet geheel vol, en met krabbels opgevuld. De ommezijde is beknoeid met een aantal Arabische schrijfoefeningen, alle doorgestreept, en andere krabbels.

De inhoud van deze 30 regels schrift is een korte opgave van de rechten die in de Atjèhse havens worden geheven. Eerst wordt het tarief voor de binnenlandse produkten die het land verlaten, vermeld; dan, in vijftien artikelen vervat, dat voor importgoederen. Art. 16 handelt over de heffing verschuldigd door Arabische handelaren; art. 17 vermeldt de heffing van schepen die terzake van de handel in sawah-produkten de havens aandoen.

Deze bepalingen zijn uitgevaardigd door Sultan 'Ala'ud-din Djauhar al-'Alam Sjah, die zich een tijdlang de troon betwist heeft gezien door Saif al-'Alam, de zoon van een rijk Arabisch koopman uit Penang. Uit welke periode van zijn regering zij dateren, kan wellicht worden opgemaakt uit het artikel over opium, waaruit men de indruk krijgt, dat er van een vorstelijk monopolie in dit artikel en sluiting van alle havens behalve Lhō' Seumawe voor de invoer ervan nog geen sprake is. Het monopolie werd van kracht door een edikt dat op 11 Januari 1811 in werking trad, naar de opgave van John Anderson, *Acheen*, London 1840, bl. 41. Daar Djauhar al-'Alam in 1802 aan de regering kwam, kan het ondervolgende tarief dus mogelijkerwijs tussen 1802 en 1811 worden gedateerd. De gegevens kunnen worden vergeleken met die bij Anderson, *o.c.* bl. 45—46 („regulations of ancient date”, in Juli 1813 aan het Engelse bestuur te Penang

bekend gemaakt) en bl. 212—213 („An account of the merchandize exported from Acheen”, met opgave van de rechten); voorts met die, vervat in Drewes en Voorhoeve, *Adat Atjèh*, Verh. Kon. Inst. dl. XXIV, 's-Gravenhage 1958.

TEKST

Inilah pada menjatakan hukum deuli baginda paduka Seri Sultan 'Ala'ud-din Djauhar al-'Alam Sjah menjuruh ambil hasil kepada segala dagang santeri jang pergi datang berniaga didalam daérah negeri Atjèh atawa pada bandar lain, itulah hukum deuli baginda kepada takluk daérah pegangan deuli baginda. Inilah hukum deuli baginda turunkan disurat (lees: disuruh) taruh didalam bō¹ ini.

Pertama-tama:

*kain*² jang keluar daripada negeri Atjeh ini wasénja² pada seratus 3 rial sesuku;
 dan *pinang kutai* pada sebungkal 2 laksa hasilnja;
 dan *pinang belahan* sebungkal 2 laksa;
 dan *pinang katjip* pada sebahra 3 rial;
 dan *lada* pada sepikul 1 rial hasilnja;
 dan *kemenjan* pada sebahra 6 rial;
 dan *kapur Barus* pada seratus 6 rial sesuku;
 dan *beras* pada sekojan 4 rial;
 dan *padi* pada sekojan 2 rial;
 dan *belirang* pada seratus 6 rial sesuku;
 dan *sarang burung* pada seratus 6 rial sesuku;
 dan *kuda* satu pasang 6 rial;
 dan *daun nilam* pada sebahra 6 rial;
 dan *kaju sepang* pada satu bahra 3 rial;
 dan *kaju sala* pada sebahra 2 rial;
 dan *gading gadjah* satu pikul 12 rial;
 dan *minjak enjiur* seratus 3 rial;
 dan *gahru* pada sepikul ½ rial;
 dan *budak sini* satu² 1 rial;
 dan *sutera* pada seratus 3 rial;
 dan *kalapa* pada seratus 1 rial;

¹ bō² of bōb is de Atj. weergave van Engels *book*, met de betekenis van: koopmansboek, register, notitieboek.

² wasé is de Atj. uitspraak van Arab. en Mal. *hasil*; de tekst spelt soms *hasil*, soms *wasé*.

dan *sagu* pada sekojan 4 rial;
 dan *teripang* satu pikul 3 rial;
 dan *tali idjuk* pada satu pikul $\frac{1}{2}$ rial;
 dan *tali sabut* sepikul $\frac{1}{2}$ rial;
 jang keluar daripada negeri kita.

Dan lagi seperti dagangan jang datang daripada negeri:

1. 'Arab pada seratus 6 rial sesuku;
 2. kedua perkara: dagangan daripada *Surate* wasénja pada seratus 6 rial sesuku;
 3. ketiga perkara: dagangan daripada *nannggròë*³ *Malajalam* pada seratus 6 rial sesuku;
 4. keempat perkara: dagangan daripada *nannggròë Kaling* pada seratus 6 rial sesuku;
 5. (ke)lima perkara: dagangan daripada *nannggròë Benggala* pada seratus 6 rial sesuku;
 6. keenam perkara: dagangan daripada *nannggròë Pégu* pada seratus 6 rial sesuku;
 7. ketudjuh perkara: dagangan daripada *nannggròë Tjina* pada seratus 6 rial sesuku;
 8. kedelapan perkara: dagangan daripada *nannggròë Mahladiwa* pada seratus 6 rial sesuku;
 9. kesembilan perkara: dagangan daripada *nannggròë Betawi* pada seratus 6 rial sesuku;
 10. kesepuluh perkara: dagangan daripada *nannggròë Melaju* atawa *Pulu Pinang* pada seratus 6 rial sesuku;
 11. perkara seperti dagangan-dagangan *kapas* pada satu balut 6 rial;
 12. perkara seperti *tembakau* wasé satu bahra 6 rial;
 13. perkara seperti *apiun* pada satu peti 1 buku wasénja;
 14. perkara seperti *madu* satu bahra 12 rial wasénja;
 15. perkara seperti *keumamaïh* pada satu diwa 12 rial wasénja.
- Inilah hukum deuli baginda turunkan:
16. perkara seperti kapal 'Arab datang mari dari negeri 'Arab orang 'Arab jang sebelah kita meski dari timur atawa di Atjèh wasé pada seratus 7 rial wasénja, meski barang² laut meski barang² darat pada orang saudagar negeri;
 17. perkara segala kapal jang mari bernaga disini hasil sawah diatas dagangan pada 1000 lima rial.

³ Gespeld n-ng-g-r-y, naar de Atj. uitspraak.

VERTALING

Dit dient ter bekendmaking van het besluit van Z.H. Sultan 'Ala'ud-din Djauhar al-'alam Sjah tot heffing van rechten van alle vreemde kooplieden, die het gebied van Atjèh of andere havenplaatsen bezoeken tot het drijven van handel, te weten het besluit van Z.H. ten aanzien van de hem onderhorige gebieden. Zie hier het besluit dat Z.H. heeft genomen, met lastgeving tot vastlegging in dit register.

Ten eerste:

voor uit Atjèh uitgevoerde artikelen bedraagt de heffing:

voor geweven stoffen, $3\frac{1}{4}$ reaal ten honderd;

voor droge pinangnoten, 20.000 per *bungkal*;

voor gekloofde pinangnoten, 20.000 per *bungkal*;

voor geschildre pinangnoten, 3 reaal per baar;

voor peper, 1 reaal per *pikol*;

voor wierook, 6 reaal per baar;

voor Baros-kamfer, $6\frac{1}{4}$ reaal ten honderd;

voor gepelde rijst, 4 reaal per *kojan*;

voor ongepelde rijst, 2 reaal per *kojan*;

voor zwavel, $6\frac{1}{4}$ reaal ten honderd;

voor vogelnestjes, $6\frac{1}{4}$ reaal ten honderd;

voor paarden, 6 reaal per span;

voor indigo-blad, 6 reaal per baar;

voor *sepang*-hout, 3 reaal per baar;

voor *sala*-hout, 2 reaal per baar;

voor ivoor, 12 reaal per *pikol*;

voor klapperolie, 3 reaal ten honderd;

voor aloë-hout, $\frac{1}{2}$ reaal per *pikol*;

voor Chineze slaven, 1 reaal per hoofd;

voor zijde, 3 reaal ten honderd;

voor klappernoten, 1 reaal ten honderd;

voor sago, 4 reaal per *kojan*;

voor tripang, 3 reaal per *pikol*;

voor touw van arénvezel, $\frac{1}{2}$ reaal per *pikol*;

voor touw van klappervezel, $\frac{1}{2}$ reaal per *pikol*;

alles bij uitvoer.

Voorts bij invoer uit: 1. Arabië; 2. Surate; 3. Malayalam; 4. Kalinga;
5. Bengalen; 6. Pegu; 7. China; 8. de Maladiven; 9. Batavia;
10. de Maleise landen of Pulau Pinang: $6\frac{1}{4}$ reaal ten honderd.

Bij invoer van:

11. katoenen goederen, 6 reaal per baal;
12. tabak, 6 reaal per baar;
13. ruwe opium, één *buku* per kist;
14. honig, 12 reaal per baar;
15. stokvis, 12 reaal per *diwa*.

Voorts heeft Z.H. nog verordend:

16. voor Arabische schepen, die uit Arabië herwaarts komen (en?) Arabieren, hier te lande, hetzij aan de N.- en O.-kust, hetzij in Atjèh woonachtig, is de heffing 7 reaal ten honderd, om het even of het betreft visserijproducten dan wel te land gewonnen artikelen, aanwezig bij inheemse handelaren;
17. voor schepen, die herwaarts handel komen drijven in landbouwproducten, 5 reaal per 1000.

* * *

Wat de terminologie betreft, kan het volgende worden opgemerkt.

De reaal (Atj. *reujeuë*, *rieuë*) is de „Atjèhse dollar” (*reunggét Atjèh*), Atjèhs genoemd omdat hij vroeger het voornaamste en meest gewilde betaalmiddel in Atjèh was, doch in feite de Spaanse mat, ook wel *reunggét meureujam*, „kanonnendollar”, genoemd, vanwege de erop voorkomende zuilen van Hercules, die men voor kanonnen hield; zie H. Djajadiningrat, *Atj.-Ned. Woordenboek s.v. reunggét*, alwaar ook de onderscheiding naar de beeldenaar wordt opgegeven.

Bungkal is, naar bekend, een gewichtseenheid voor edele metalen, doch de term wordt in Atjèh eveneens gebezigd ter aanduiding van geldsommen van uiteenlopende grootte. In de peperhandel is, naar de opgave in het Atj.-Ned. Wdbk., 1 *bungkal* 20 *reunggét Atjèh*; ten aanzien van het artikel pinang vind ik bij John Anderson, *Acheen*, bl. 212 opgegeven, dat 1 *bungkal* 24 Spaanse matten is.

Een baar (Mal. *bahara*, Atj. *ba(h)ra*) pinang is, naar de opgave in het Atj.-Ned. Wdbk., 3 *pikōj*. Een Atj. pikol is 100 Atj. *kati*'s = $\pm 97\frac{1}{2}$ kg.

In de Maleise woordenboeken wordt de *kojan* opgegeven als variërend van 20—40 pikol (Poerwadarmintha en Teeuw), en van 27—30 pikol (Van Pernis); volgens het Atj.-Ned. Wdbk. is 1 *kujan* = 10 *guntja* = 1600 *arè*. Voor 1 *arè* wordt, bij het meten van rijst, opgegeven een gewicht aan rijst ter zwaarte van 48 à 54 Spaanse matten.

Diwa is een gewichtseenheid voor het wegen van stokvis, gelijk aan 150 kati's; *buku* is de aanduiding van één eenheid bij onderscheidene artikelen, als strengen garen, rollen tabak, opium.

Uit *sepang*-hout, in het Compagnies-Nederlands sappan-hout, werd een rode verfstof bereid; 't werd ook als medicijn gebruikt.

Sala-hout is een harshoudende houtsoort, waarvan fakkels werden gemaakt. *Teripang*, de bekende Chinese lekkernij, is een der *echino-dermata*, de zgn. zeekomkommer.

G. W. J. DREWES